

ਅਸੀਤ

ਵਿਚਾਰ-ਪ੍ਰਵਾਹ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਲੰਮੇ ਕਦਮ ਪੁੱਟਣਾ ਜੋ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਛੋਟੇ ਕਦਮ ਹੀ ਪੁੱਟੋ, ਪਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਬੰਦ ਨਾ ਕਰੋ। —ਜੌਨ ਗਾਰਡਨ

ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨੌਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇਕ ਸੁਖਦ ਦੇ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜੰਗਲਾਤ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰ ਪੰਜ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਜਾਰੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕੁੱਲ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰਫਲ 72,739 ਵਰਗ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਨਾਲੋਂ 2 ਫ਼ੀਸਦੀ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਹੇਠ ਖ਼ੁਰਾਕ ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਜੰਗਲਾਤ ਸੰਸਾਧਨ ਇਕਾਈ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਅਨੁਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ 'ਚ ਹਰ ਸਾਲ 1.91 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਰਿਕਾਰਡ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਇਕ ਤੱਥ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਉਪਲਬਧੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਤੀਜੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ 'ਚ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਵਾਧਾ ਦਰਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਏਸ਼ੀਆਈ ਦੇਸ਼ ਮੋਹਰੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਵੀ ਚੀਨ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਧਾ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਧਾ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ ਨੂੰ ਵੀ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਦਰ 10.7 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈਕਟੇਅਰ ਤੋਂ ਘਟ ਕੇ 4.12 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਇਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਤੇ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸੁਨੇਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਵਾਤਾਵਰਨ ਮੰਤਰੀ ਭੂਪੇਂਦਰ ਯਾਦਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਜੰਗਲਾਂ ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ 'ਇਕ ਰੁੱਖ ਮਾਂ ਦੇ ਨਾਅ' ਮੁਹਿੰਮ ਨਾਲ ਵੀ ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਸੁਨੇਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਵਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲੇ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਿੱਲੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਬੇਹੱਦ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਤਪਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਮੀਂਹ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਕਿਣਮਣ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਇਕ ਵਿਲੱਖਣ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਰਗੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਜੰਗਲਾਤ ਸੰਭਾਲ ਉਪਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਪਏਗਾ। ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਕੁੱਲ ਜੰਗਲਾਤ ਖੇਤਰ 4.14 ਅਰਬ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ, ਜੋ ਧਰਤੀ ਦੀ 32 ਫ਼ਸਦੀ ਭੂਮੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇਕ ਜਾਣਿਆ-ਪਛਾਣਿਆ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਖੇਤਰ ਦਾ ਅੱਧੋਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਕਬਾ ਮਤਲਬ 54 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਰੂਸ, ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ, ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਤੇ ਚੀਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ, ਫਰਾਂਸ ਤੇ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਨੇ ਵੀ ਜੰਗਲਾਤ ਦਾ ਖੇਤਰ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਅੰਕੜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਜੰਗਲਾਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਅੰਕ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨਾ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਹਵਾ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ ਸੰਭਾਲ ਆਦਿ ਕਾਰਜਾਂ 'ਚ ਸੁਧਾਰ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਧਰਤੀ ਦੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਤਪਸ਼ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਧ ਰਹੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅਜੇ ਜੰਗਲਾਂ ਤੇ ਰਾਖਵੀਆਂ ਜੰਗਲਾਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਬੰਦਗੀ ਬਨਾਮ ਗੰਦਗੀ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਹੈ।ਇਸ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਭਗਤ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੇ ਪੀਰਾਂ-ਵਰਗੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ।ਇਸ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਇਹ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।ਇਸ ਧਰਤੀ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣ ਨਾਲ, ਨਾਮ ਜਾਣ, ਕਿਰਤ ਕਰਨ ਤੇ ਵੇਡ ਛਕਣ ਦੀ ਪੂਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ।ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਨੂੰ ਗੰਧਲਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਟੂਣੇ ਤੇ ਪੇਰਾਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਚੁੱਕਣ ਵਰਗੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਾਪਰਨਾ ਹੈਰਾਨੀਹੀ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਬਹੁਤੇ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਕੁਝੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।12-3 ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਗ਼ੈਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਭੱਜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਇਕ ਵੀਡੀਓ ਕਾਫੀ ਵਾਇਰਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਚਾਇਤ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਮਤਾ ਪਾਉਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝੀਆਂ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵਫਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।ਜੇ ਇਹ ਗੁਣਾਨ ਨਾ ਰੁਕਿਆ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੂਹ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ

ਉਪਰੰਤ ਮਤੇ ਪਾਉਣੇ ਪੈ ਜਾਣ।ਇਹ ਗੰਧਲਾ ਵਰਤਾਰਾ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ 'ਚ ਜਲੀਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।ਇਸ ਪਨਪੇ ਮਾੜੇ ਗੁਣਾਨ 'ਤੇ ਤੁਰੰਤ ਰੋਕ ਲਗਾਈ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

-ਬੰਤ ਸਿੰਘ ਘੁਝਾਣੀ

ਲੁਧਿਆਣਾ।

ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦਿਆਂ
ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਹਾਮੁ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋਂ ਕਿਸੇ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਦੇ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਉੱਚ ਸਿੱਖਿਆ, ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੀ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕਈ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਸ਼ਕਤੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਪਟੜੀਆਂ ਤੇ ਤੋਰਿਆ।ਸਭਕਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਜਾਲ ਵਿਛਾਇਆ।ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇਹ ਖ਼ਾਨਾ ਵਲ ਮੋੜਿਆ।ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਤਮ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਸਥਿਤੀ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੌਣ?

ਇਕ ਦਿਨ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਟੀਵੀ ਚੈਨਲ ਤੋਂ ਇਕ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਰੰਗਲਾ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਜੋ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਨੇ, ਉਹ ਸੁਪਨੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਏ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ ਉਹ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਲਾਇਮੇਨਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਭਰਤੀ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੁਆਂਢੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਥਾਨਕ ਵਸਨੀਕਾਂ (ਪੰਜਾਬੀਆਂ) ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲੈਣ ਵਿਚ ਸਫ਼ਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਜਿੱਥੇ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਅੱਗ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੂਬੇ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਵਰਤਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰੰਗਲਾ ਬਣਨ ਦੇਵੇਗਾ? ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਨਾਲ ਨਵੀਂ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਦਲਿਆ ਵਾਲੇ ਵੀ ਇੱਥੇ ਕਰਨਗੇ ਇਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਸ ਨਹੀਂ ਸੀ।ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੇਰੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਇਕ ਵਾਕਿਆ ਸਾਡਾ ਕਰਵਿਆ ਮੈਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨਿਧਾਰ ਲਈ ਕਿਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਖ਼ੁਦ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹਨ? ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਰਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਇਕ ਬੀ. ਏ. ਭਾਗ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ 2-3 ਵਾਰ ਫੋਨ ਆਇਆ, ਮੰਡਰ ਕੀ ਉਹ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕਾਲਜ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸਾਧਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ ਔਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਇਕ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਪੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਬਯਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਨੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੜ੍ਹਾਈ ਪ੍ਰਤੀ ਅਜਿਹੀ ਲਗਨ ਸਾਡੇ ਸਥਾਨਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਘੱਟ ਹੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਲੈਬਾਰਟਰੀ ਵਿਚ ਸੈਪਲ ਦੇਣ

ਉਪਰੰਤ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਨੇੜਲੀ ਦੁਕਾਨ ਲਾਗੇ ਖੜ੍ਹਾ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਜਗੀਰਦਾਰੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਵੱਟ ਚੜ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਪਿਸਤੌਲ 'ਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਸਾਥੀ ਨਾਈ ਦੀ ਦੁਕਾਨ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਦਾੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਪਾਏ ਕੁੰਡਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦਬਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਿਸ਼ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੋਚਣ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਸਤਾੜ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਖ਼ੁਦ ਅਸੀਂ, ਸਾਡਾ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣਾ-ਬਾਣਾ, ਪਰਵਾਸ (ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੇ ਬਾਹਰੀ), ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਸਾਰੇ?

ਜੇਕਰ ਉਪਰੰਤ ਦਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਅਰਥ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿਚ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਸਮੇਤ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਧਨ ਝੂਠ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਅੱਗੇ ਸੱਚ ਬਣਾ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂ ਸਮਾਚਾਰ ਦੀ ਘੋਖ ਪੜਤਾਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਹੀ-ਗਲਤ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਾਰਜੀ ਵਿਚ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਉਨਾਈ ਉਗਲ ਅਕਸਰ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਤੀਤ ਵੱਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸੂਬੇਈਆਂ ਦੀਆਂ ਗਾਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ, ਸਿਦਕ, ਸਬਰ, ਦਲੇਰੀ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਭਲਾ ਕੌਣ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਗਰਿਵਮਈ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੇ ਸੰਕਟ ਮੰਡਰਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਹਰ ਮਾੜੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਗੁਰੂਆਂ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਦਵਿਆ ਆਧੁਨਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਤੋਂ ਵੀ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਅਫ਼ਸੋਸ,

ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਮੀਰ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਸਾਡਾ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਹੱਥੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਹੱਥੀ ਕਿਰਤ ਵਾਲਾ ਪੇਸ਼ਾ ਹੋਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ

ਪਰਵਾਸੀ ਕਾਮੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪਿਛਾੜ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਾਡਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵਰਗ ਵੀ ਇਸ ਹੋਣੀ ਤੋਂ ਅਛੂਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਮੰਨਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕ-ਸਾਥਕਾ ਮੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ

ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮਨੀ ਚੋਣ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਰੋਕਾਰ

ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧਿਆਨ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਗੌੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਹਰ ਵਾਰ ਵਿਚ ਕਾਇਦਾ (ਕੈਦਾ) ਲਾਜ਼ਮੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜੀ ਡਬਲਿਊ. ਲਿਟਨਰ ਦੀ 1881 ਵਿਚ ਆਈ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਘਰ-ਘਰ 'ਚੋਂ ਪੈਸਿਆਂ ਵੇਂਟੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਲਿਖੀ ਜਾਣ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਰ ਇਕ 50 ਫ਼ੀਸਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਿੱਸਾ ਸਾਡਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਵਿਚਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕਾ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿਮਨੀ ਚੋਣ ਹੈ। ਅੱਜ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹਲਕੇ ਵਿਚ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਸੰਚੱਪਤ ਹੀ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਪੱਧਰ ਬੇਹੱਦ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਜ਼ਰੂਰੀ, ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਅੱਜ ਦੇ

ਸਾਡੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਲਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖ ਕੇ ਸਾਡੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ 'ਤੇ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਅੱਜ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਕੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਕਿੱਤਿਆਂ 'ਚ ਨਾਅ ਕਮਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਹਲਕੇ 'ਚ ਸਿਆਸੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਹਿ ਅਤੇ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਫੋਕੇ ਵਿਵਾਦ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀ ਨੀਤ ਵੀ ਗ਼ੈਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਕਾਲੀ ਹੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਚੁਗਾ ਹਾਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨੌਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਭਟਕਾ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵੇਟਾਂ ਗੱਥੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੋ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚਲਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਝ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਖ਼ੁਦ ਦੇ ਭੱਡੂ ਬਣਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਹਿਧਾ ਚਿੰਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਿਨਾਂ ਚੋਣ ਏਜੰਡੇ ਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਚੰਚਲ ਲਈ ਵੇਟਾਂ ਬਟੋਰਨ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਹਲਕਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਚਰਨ ਛੋਂਹ ਪਾਏ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਥਕ ਹਲਕਾ ਹੈ ਪਰ ਉੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਮੰਨਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚੰਗੇ ਸਰੂਲ/ਕਾਲਸ, ਚੰਗੇ ਹਸਪਤਾਲ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ,

ਚੰਗਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਇਹ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਆਪਸੀ ਟਰਕਾਅ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਰੋਹਬ ਵਿਖਾਉਣ ਲਈ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਲੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿਚ ਭਾਵੁਕਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਸੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਝੁਕਾਉਂਦੇ ਹਾਂ,

ਅਨਮੋਲਦੀਪ ਸਿੰਘ

ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਧਰਮਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਗਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਭੂਖੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਖੋਡ ਵਿਚ ਕੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵਰਗ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੇ ਹਲਕੇ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਕਈ ਮਾੜੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲੀਹੋਂ ਲੱਥੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਲੀਡਰਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਮਤਲਬ ਕੱਢਣਾ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਚੋਣ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਪੰਥ-ਸਰਪੰਥ ਇਹ ਭੁੱਲ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ

ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਦਿਨ ਇਸੇ ਹਵਾ 'ਚ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਗੰਧਲਾ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਲਿਖ ਕੇ ਰੱਖ ਲਓ ਕਿ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ

ਹੀ ਬੜਾ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸੰਤਾਪ ਰੱਚਾਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਬਲਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਕਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਚੰਗੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਚੰਗੇ ਲੀਡਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਦੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਚੰਗੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਅਪੀਲ

ਧਾਰਮਿਕ ਕੱਟੜਤਾ, ਫੋਕੇ ਵਿਵਾਦ ਅਤੇ ਗੈਂਗਸਟਰ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਲਫ਼ਜ਼ ਸਾਡੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਪੱਕੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੱਲ੍ਹ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਪੰਥਕ ਹਲਕੇ ਦਾ ਨਾਂਅ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲੀਡਰ ਵੀ ਚੁਣਨੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਬਾਣੀ ਤੇ ਬਾਣੇ 'ਚ ਪ੍ਰਤੱਭ, ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣ। ਮਾੜੇ ਲੀਡਰਾਂ ਦੇ ਪੱਕੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪਣਾ ਕੱਲ੍ਹ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੜ੍ਹੋ, ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਪਛਾਣੋ ਅਤੇ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਸੂਝਣਾ ਲੀਡਰ ਚੁਣੋ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਤੇ ਵੇਖ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਨਾ ਆਓ। ਚੰਗਾ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਕੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਕਾਰਜ ਕਰਕੇ ਦੇ ਇਸ ਪੰਥਕ ਹਲਕੇ ਦਾ ਨਾਂਅ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹੋ।

ਸ਼ਾਇਦ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ। ਈ-ਮੇਲ: Anmolhillon744@gmail.com

ਕਿਉਂ ਆਸਮਾਨ ਛੂੰਹਦੀਆਂ ਹਨ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ?

ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ 'ਚ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਮਤਲਬ 2024 ਦੇ ਧਨਤਰੇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2025 ਦੇ ਧਨਤਰੇਸ ਤੱਕ 64 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਚਾਂਦੀ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ 73 ਫ਼ੀਸਦੀ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਧਨਤਰੇਸ ਸਮੇਂ ਸੋਨੇ ਦੀ ਕੀਮਤ 78,846 ਰੁਪਏ 10 ਗ੍ਰਾਮ/ਓਂਕਲ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਸਾਲ 17 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ 1,29,584 ਰੁਪਏ ਤੱਕਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕੀ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਹਿਜ ਆਰਥਿਕ ਨਿਯਮ ਜਾਂ ਸਮੀਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਭੂਖੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਜਾਂ ਰਣਨੀਤੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ? ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਮਾਨ ਛੂਹਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਲੱਥੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਕੀ ਹੋਣਗੇ? ਕੀ ਇਸ ਦਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਤੱਕ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕੇ? ਇਹ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ 8-10 ਮਹੀਨਿਆਂ 'ਚ ਹੋਇਆ ਬੇਸਮੁੱਧਾ ਵਾਧਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਵਾਪਰਕ ਚੰਕਰ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਤੇ ਮੁਦਰਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਭਿੰਨ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਇਕ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧਣ ਦੇ ਕਈ ਅੰਤਰੀਕ ਕਾਰਕ ਹਨ, ਜੋ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ

'ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਭਾਵੇਂ ਸੋਨਾ ਕੋਈ ਵਿਆਜ ਜਾਂ ਲਾਭਅੰਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਬਾਡ ਜਾਂ ਸਰਿਰ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਸਮੇਤ ਰੀਅਲ ਇਸਟੇਟ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ

ਬਹੁਤੇ ਆਕਰਸ਼ਣ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਘਟਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੋਵੇ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਮਰੀਕੀ ਫੈਡਰਲ ਰਿਜ਼ਰਵ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਵਿਚ ਕਟੌਤੀ ਦੀ ਪੱਕੀ ਉਮੀਦ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਲੋਕਾਂ 'ਚ ਸੋਨੇ ਪ੍ਰਤੀ ਖਿੱਚ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੁਦਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਰੁਪਏ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਘਟ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਅਕਸਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿਵੇਸ਼ਕ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟੇਗੀ ਤਾਂ ਵੀ ਸੋਨਾ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ ਡਾਲਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸੋਨਾ ਬਹੁਤ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੋਨਾ ਦਰਮਦ/ਆਧਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ, ਵਿੱਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਸਥਿਰਤਾ ਵਧਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਵਧ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਜੰਗੀ ਤਣਾਅ, ਵਪਾਰਕ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਅਸਥਿਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਿਵੇਸ਼ਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਥਿਤੀਆਂ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਬਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਸੋਨਾ ਖਰੀਦਣਾ ਇਕ ਬਿਹਤਰ ਬਦਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ ਅਮਰੀਕਾ 'ਤੇ ਚੀਨ

ਵਿਚਕਾਰ ਜਾਰੀ ਵਪਾਰਕ ਤਣਾਅ ਕਾਰਨ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਵਪਾਰ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਵਧਣ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਸ਼ੁਸ਼ਤ ਪੈ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸਮਝਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋਏ ਬੇਮਿਸਾਲ ਵਾਧੇ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੋਨੇ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਖਰੀਦਦਾਰੀ ਵੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਰਜ਼ਰਵ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਦੀ